

Kullalaev

Elas kord ühes linnas lesknaine oma ainsa pojaga. Jõulupühad olid tulemas ja ema saatis poja turule ostma, mis neile pühadeks ja talviseks ajaks vaja oli, ning andis selle tarvis tema kätte viiskümmend rubla. Poeg võttis raha ja läks. Turu ääres istus hulk kerjuseid, kes lauldes möödaminejate käest armuande palusid. Noorel mehel oli see laulmine nõnda meele järele, et ta jagas need viiskümmend rubla santidele. Kaubaostmise peale ei jäänud kopikatki järele. Noormees läks koju ja jutustas emale, et oli raha kõik santidele jaganud.

Teisel päeval andis ema pojale jälle viiskümmend rubla ja läkitas ta uuesti turule. Manitses veel teda sel korral ettevaatlikum olema ja ütles, et ärgu enam raha santidele kinkigu. Noormees võttis raha ja läks. Sai turule, aga seal olid jälle sandid oma laulmisega platsis. See liigutas noormehe südant nii väga, et tal läks ema manitsus hoopiski meelest. Ta jagas oma kaasatoodud viiskümmend rubla seegi kord santide kätte ja läks ilma kaubata koju.

Kolmandal päeval andis ema pojale uuesti viiskümmend rubla, aga kinnitas, et see raha on nende viimane tagavara ja kui poeg selle ka ära kingib, siis on neil endal nälg ja kerjamine varuks.

Poeg töötas ettevaatlikum olla ja läks. Turul oli aga nõndasamuti nagu eelmistelgi päevadel, sandid seisis värava juures ja laulsid. Nende laul ja palve liigutas noormeest veel enam kui enne ja ta jagas need viimased viiskümmend rubla jälle kerjustele. Sai ta selle tehtud, tuli tal kohe ka ema manitsus meele, aga juba oli hilja. Murevaevas läks noormees linna kõndima ja nii juhtus ta ühe kiriku hoovi. Seal tuli üks hall vanamees noormehele vastu ja küsis: „Miks sa nii mures ja kurb oled?“

Noormees jutustas nüüd, kuidas ta oli ema raha, mis anti talle toidu ja majapidamise asjade ostmiseks, kerjajatele ära kinkinud ja nüüd on tal häbi koju minna.

Vanamees püüdis teda lohutada ja küsis, kas noormees ei tahaks tema sulaseks tulla: „Palk on hea ja ema eest aitan ka hoolt kanda.“

Noormees oli otsemaid sulaseametiga nõus. Kohe mindi poisi ema juurde, aasta ülalpidamine maksti emale välja ja noormees läski tolle tundmatu vanamehe juurde teenistusse.

Värske peremees ütles enda laevamehe olevat. Töö vanamehe juures oli kerge, käidi laevaga kaupa toomas ja kaupa viimas. Ühel päeval ütles laevamees, et nüüd ootab neid ees üks pikem reis. Kandku poiss aga kaup laeva ja ruttu teele. Kaubaks olid telliskivid, sellised ära kulunud ja vanad, kohati isegi tahmased, mõned lausa katki. Poisil polnud seal midagi öelda – tema oli ju vaid sulane –, aitas aga kauba laeva kanda ja sõit läks lahti.

Nad purjetasid oma laevaga ühe võõra kuninga pealinna alla. Seal oli kombeks, et iga laevaomanik või kaubamees, kes sadamasse saabub, pidi kuningale midagi oma kaubast kingituseks viima. Vanamees pani kaks telliskivi valge rätiku sisse, andis noormehe kätte ja käskis need kuningale viia. Samal ajal oli veel kaks laeva sadamasse jõudnud. Teised kaptenid olid oma kaubast kõige hinnalisema välja valinud ja läksid ka kuningale meelehead viima. Noormehel oli päris häbi oma vanade telliskividega valitseja ette astuda. Andis poiss kingitusekkompsu kuninga kätte, kummardas sügavalt ja laskis kiiresti jalga. Nii ei näinudki ta seda, et kuningas oli tema toodud kingituse üle veel kõige rohkem rõõmu tundnud.

Läksid siis sulane ja tema peremees kõrtsi ja kuulsid seal, et kuningatütar oli kurjavaimude käes kiriku altari all vangis. Seadus oli, et iga laevaomanik, kes esimest korda linna tuleb, peab saatma ühe oma meestest kirikusse kuningatütart valvama. Ja kes teda seal valvates ellu jääb, see päästab ta

kurjavaimudest vabaks. Seni aga polnud keegi sellega veel hakkama saanud, kõik valvajakad olid kaduma läinud – kedagi polnud hommikuks alles.

Nõnda pidid ka äsja saabunud laevamehed üksteise järel kirikusse valvesse minema. Telliskivilaeva mees oli nõus saatma oma sulase kõige esimeseks ööks seda ohtlikku tööd tegema. Nad läksid kirikusse. Vanamees pani ühe küünla põlema, tõmbas poisile kriidiga ringi ümber, pistis piibliraamatu talle kätte ja kinnitas karmilt, et ta mingi hinna eest oma kohalt ei liiguks ja sõnagi ei räägiks, ükskõik mis hirmutisi ja õudusi ta seal ka ei näeks ja ei kuuleks. Kuni kukelauluni peab poiss vagusi paigal istuma ja lugema, siis jääb ellu.

Kirikuks pandi lukku ja noormees jäi üksi kirikusse. Kui ilm oli väljas pimedaks läinud, hakkas kirik raksuma ja paukuma. Suured varjud ja hirmukujud ilmusid üksteise võidu poisi silme ette, nii et ta pigistas vahetevahel silmad hoopis kinni, et kõike seda hirmsat mitte üldse näha. Kuulis aga kõike ometi.

Korraga kukk laulis, kõik hirmuuim kadus ja kirikus oli jälle vaikne. Siis tuli äkki altari tagant välja üks väike must koerakutsikas, liputas saba, vaatas noormeest lahkete silmadega ja jooksis jälle altari taha tagasi.

Kui kuningas hommikul kirikuukse lahti tegi, pani ta väga imeks, kui noormehe tervelt sealt eest leidis. Olid ju kõik teised, kes enne olid kirikusse ööseks pandud, hommikuks kadunud. Oh seda rõõmu nüüd! Kuningas andis valvurile kõike head-paremat süüa ja patsutas tunnustavalt õlale. Järgmisel õhtul tuli teise laeva kapten, kelle käes oli valvamise järg, vanamehe juurde ja palus, et ta laseks oma sulasel tema eest öö kirikus valvata.

Vanamees vastas: „See pole minu asi, tema on minu ees oma kohust täitnud ja mina ei või teda enam mitte sundida – eks kauple tema endaga.“ Noormehele lubati nii suurt tasu, et ta oligi nõus veel kord kirikusse valvama minema. Kui õhtu tuli, läks vanamees sulasega kirikusse kaasa, pani talle nüüd kaks küünalt põlema, tegi temale kaks kriidiringi ümber, andis piibliraamatu kätte ja kinnitas, et ta iga hinna eest paigale jääks, ei kardaks ja kukelauluni vastu peaks.

Kui öö oli kätte saanud, hakkas kirik jälle raksuma ja paukuma ning kõiksugu hirmukujud tulid uuesti poissi hirmutama ja ära kutsuma. Noormees ei lasknud ennast aga eksitada, vaid oli isegi natuke julgem ja ei pitsitanud isegi silmi kinni, vaid luges aga usinasti pühakirja. Viimaks kukk laulis ja korraga oli kõik vaikne. Altari tagant jooksis jälle väike must koer välja, aga pea asemel oli tal inimese oma. Vaatas lahkesti noore mehe peale, liputas sabaga ja kadus altari taha ära. Hommikul tegi kuningas kirikuukse lahti. Oh seda rõõmu jälle! Poiss elus ja terve, kuningal oli nii hea meel. Söötis-jootis noormeest ja hoolitses tema eest igati.

Kolmanda laeva kapten, kelle kord oli nüüd kirikusse minna, tuli vanamehe juurde ja palus: „Lase oma sulane minu eest täna öösel kirikus valvata.“ Vanamees vastas: „See pole minu asi, mina ei või teda sundida. Kauple ise temaga.“

Suured rahad lubati ja noormees oli nõus kolmandagi öö kirikus valvama. Vanamees saatis poisi õhtul kirikusse, pani talle kolm küünalt põlema, joonistas kolm kriidiringi ümber, andis piibliraamatu kätte ja ütles: „Täna öösel on sul kõige raskem, sellepärast pead sa väga ettevaatlik olema ja ennast mitte petta laskma, sest sind sunnitakse küll heaga, küll kurjaga oma koha pealt lahkuma, aga sa ei tohi mitte mingil juhul seda teha.“

Kui öö oli kätte jõudnud ja ilm pimedaks läinud, tõusis kirikus mühin ja kohin, raksumine ja paukumine ja mitmesugused hirmukujud püüdsid noormeest eemale meelitada oma koha pealt. Aga tema ei teinud sellest kõigest välja. Viimaks nägi ta, kuidas ta kallid ema tuli ja kutsus: „Pojake, tule

ema juurde. Ma pole sind nii ammu näinud, tule ma kallistan sind!“ Poiss jäi aga oma kohale. Ei uskunud seda silmapetet, tegi südame kõvaks ja ei läinud ringist välja.

Viimaks laulis jälle kukk ja kõik jäi vaikseks. Ainult altari tagant tuli üks ilus noor tüdruk välja, istus noormehe juurde pingi peale ja hakkas temaga lahkesti kõnelema. Tüdruk ütles ennast vangistatud kuningatütrel olevat ja tänas väga, et noormees oli ta kurjade vaimude käest ära päästnud.

Hommikul, kui kuningas kirikuukse lahti tegi, leidis ta noormehe oma paiga pealt, ja pealegi oma tütre tema kõrvalt. Oi seda rõõmude rõõmu! Kuningas kaisutas ja kallistas mõlemat.

Noormees oli nõnda kuningatütrel meele pärast, et ta soovis meest omale abikaasaks. Kuningal polnud ka selle vastu ühtigi enam rääkimist ja varsti said toredad pulmad peetud. Pärast pulmi hakkas noormees oma vana ema järele igatsema. Otsustasidki vanamees ja tema endine sulane koju purjetada. Noormees kandis kirikus valvamise eest saadud raha ja kuninga kaasavara laeva, võttis oma nooriku ühes ja nõnda purjetasid kõik kolm merele.

Nad olid juba päris kaugele saanud, kui vanamees ütles mehele: Sa oled minu abiga selle varanduse saanud, sellepärast on mul nüüd õigus poolt omale pärida, eks ole?“

Noormees vastas: „Jah, muidugi, võta nii palju, kui on vaja. Kõik on tänu sinule saadud!“

Vanamees rääkis edasi: „Ja minu abiga oled ju naise ka saanud, sellepärast on mul nüüd õigus poolt omale pärida.“ Noormees ehmatas ära – oli küll selle vastu, aga ei võinud midagi parata, pidi järele andma. Vanamees võttis naise, võttis mõõga ja säuhhh! lõi ta pooleks. Küll sealt naise seest siis tuli konni, usse ja sisalikke välja. Vanamees pühkis kõik need hirmsad elukas merre ja pani naise kaks poolt jälle kokku, ise ütles: „Tõuse üles ja ela jälle!“ Silmapilk oli naine elus ja terve nagu ennegi ja vanamees ütles: „Nüüd on su naine terve ja puhas. Ja see laev kõige koormaga olgu ka sinu.“

Sai ta selle öeldud, kui oli korruga kadunud kui tina tuhka või õigem oleks öelda nagu vits vette!

Noormees sõitis nüüd oma laeva ja noorikuga ema juurde. Sadamas kaupa maha laadides leidis ta ka need telliskivikastid, mis nad olid vanamehega merele minnes laevale kaasa võtnud. Noormees tegi kastid lahti ja nägi, et kõik need tellised olid puhtad kullakangid.

Elas mees oma naisega õnneliku elu. Kui vana kuningas ära suri, sai mehest veel kuningas ka. Oli hea ja tark valitseja.

Lugu on pärit raamatust „Õnneliku inimese särk. Eesti rahvajutud“, koostanud ja ümber jutustanud Piret Päär

Kirjastus Varrak, Tallinn 2021